

Zitting 1981–1982

16 326

Aanpassing van de wetgeving aan de Vierde Richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen inzake het vennootschapsrecht

Nr. 8

De vroegere stukken zijn gedrukt in de zittingen 1979–1980, 1980–1981 en 1981

MEMORIE VAN ANTWOORD

Ontvangen 19 maart 1982

ALGEMEEN

De leden van de C.D.A.-fractie, die van het ontwerp met belangstelling kennis hebben genomen, betreuren het dat tussen de totstandkoming van de vierde richtlijn en de indiening van het ontwerp meer dan twee jaren zijn verstreken. Terecht schrijven zij de duur van deze termijn mede toe aan het overleg dat met deskundigen is gevoerd, en dat aan de kwaliteit van het ontwerp zeer ten goede is gekomen. Een andere factor is, dat de aard van het onderwerp zich niet gemakkelijk leent voor vastlegging in wettelijke voorschriften: naarmate deze meer gedetailleerd worden, dreigt het gevaar dat de normen ontaarden in een receptenboek. Daarbij komt dat het systeem van de richtlijn zich niet tot rechtstreekse overneming in de Nederlandse wetgeving leent, terwijl voorts de richtlijn en de bestaande wetgeving in elkaar behoorden te worden gepast.

Dat zich juist bij deze richtlijn bijzondere moeilijkheden voordoen, blijkt overigens ook uit de ervaring in de andere lid-staten van de Europese Gemeenschappen: toen het ontwerp op 8 september 1980 werd ingediend was geen der andere landen nog zo ver gevorderd. Pas maanden later volgden Denemarken en het Verenigd Koninkrijk; in deze beide landen is het wetsvoorstel overigens inmiddels reeds tot wet verheven. Sindsdien zijn ook in verschillende andere lid-staten, zoals België, ontwerpen ingediend.

Ik nam er gaarne kennis van dat de leden van de C.D.A.-fractie de invoering van de voorschriften van de richtlijn een vooruitgang achten, mede omdat hun inziens openbaarheid past bij een belangrijke deelneming aan het economisch leven.

Deze leden stelden voorts een vraag over de uitbreiding van de werkingssfeer der wet tot bepaalde soorten van de commanditaire vennootschap. Ik kan daarop antwoorden dat de Commissie Vennootschapsrecht onlangs advies heeft uitgebracht over de positie van de vennootschap onder firma en de commanditaire vennootschap met een rechtspersoon als behorend vennoot. Een aantal aanbevelingen waartoe de commissie komt, is in de nota van wijzigingen verwerkt. Men zie de nota van wijzigingen bij artikel II. De voorstellen die niet op de jaarrekening betrekking hebben, zullen in een afzonderlijk ontwerp worden verwerkt.

Het ontwerp is, behalve met betrekking tot de artikelen 396, 397 en 403, nog niet aangepast aan de uitslag van het overleg tussen het Nederlands Instituut van Registeraccountants en de Nederlandse Orde van Accountants-

administratieconsulenten onder leiding van prof. Maeijer, waaromtrent de leden der C.D.A.-fractie een volgende vraag stelden. Deze aanpassing zal in hoofdzaak haar beslag moeten vinden in wijzigingen in de Wet op de registeraccountants en in de Wet op de accountants-administratieconsulenten; deze wijzigingen zullen alsdan hun weerslag hebben op artikel 393 lid 2 van Boek 2 BW, zoals dat bij dit ontwerp wordt voorgesteld.

Gaarne stem ik in met de beschouwing van de leden der C.D.A.-fractie in de laatste alinea die zij aan het algemene deel van het voorlopig verslag bijdragen. De maatstaf die zij aanleggen voor de beoordeling van voorstellen waartoe de richtlijn zelf niet verplicht, is ook de mijne. Of zulke aanvullende voorstellen wenselijk zijn, moet in het geheel van de Nederlandse verhoudingen en de ontwikkeling op dit gebied worden gezien, doch daarbij moet rekening worden gehouden met overwegingen van concurrentierisico's ten opzichte van buitenlandse bedrijven die niet zijn onderworpen aan zwaardere eisen dan die welke de richtlijn stelt.

De leden, behorend tot de fractie van de P.v.d.A., stellen terecht vast dat de termijn van 30 januari 1982 niet zal worden gehaald als de datum vanaf welke jaarrekeningen zullen moeten voldoen aan de eisen die de richtlijn beoogt. Intussen is echter gebleken dat in andere lid-staten een ruimere interpretatie van artikel 55 lid 2 van de richtlijn overheerst. Deze interpretatie houdt in dat de, aan de richtlijn aangepaste, nationale voorschriften van toepassing moeten worden op jaarrekeningen over boekjaren die na 30 januari 1982 (praktisch: in 1983) zijn begonnen. Met deze interpretatie kan ook de Europese Commissie zich verenigen. Nu zij voor de Nederlandse praktijk een beter passende regeling biedt, is bij de nota van wijzigingen artikel IX van het ontwerp met haar in overeenstemming gebracht.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. vragen voorts, in hoeverre nog sprake is van harmonisering van de onderscheidene wetgevingen, aangezien zij hebben begrepen dat het Nederlandse ontwerp op principiële punten (bij voorbeeld de waarderingsgrondslagen) afwijkt van de richtlijn. De motivering, die deze leden tot hun vraag brengt, heeft mij verbaasd: er is immers geen sprake van dat het ontwerp op principiële punten van de richtlijn afwijkt. Integendeel, er is nauwgezet en loyaal gestreefd naar overeenstemming tussen ontwerp en richtlijn, en voor het ernstige verwijt dat in de opmerking ligt besloten, bestaat dan ook geen enkele grond. Voor zover het de waarderingsgrondslagen betreft kom ik daarop bij artikel 384 terug.

Iets geheel anders is dat de richtlijn het gebied van de jaarrekening niet geheel bestrijkt – zo ontbreken nog, tot de vaststelling van de Zevende Richtlijn, bepalingen omtrent de geconsolideerde jaarrekening – en dat zij voorts zelf op een vijftigtal punten de lid-staten verschillende keuzemogelijkheden laat. In zoverre kan men zeggen dat de bereikte harmonisatie beperkt is. Dit betekent overigens allerm minst dat zij van geringe betekenis zou zijn: het tegendeel is het geval, want deze richtlijn behoort tot de belangrijkste producten van de harmonisatie van wetgevingen. Dat kan alleen reeds blijken uit de ingrijpende voorstellen van het ontwerp die van de nu geldende wetgeving afwijken, en die nodig zijn om aan de richtlijn te voldoen.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. zouden gaarne het regime van het ontwerp ook van toepassing zien op de stichtingen en verenigingen welke gelden inzamelen voor charitatieve doeleinden. Daartoe is dit regime echter weinig geschikt. Noch de specificaties die het ontwerp inzake de posten van jaarrekeningen van ondernemingen verlangt, noch de daar voorgeschreven waarderingsmaatstaven lenen zich voor passende verslaggeving over de gedragingen van charitatieve verenigingen en stichtingen. Wel meen ik dat een openbare verantwoording over die gedragingen wenselijk is; een studie daaromtrent is gaande.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. kondigen aan dat zij bij de behandeling van de artikelen zullen ingaan op de vraagstukken, verbonden aan de openbaarmaking en controle van jaarrekeningen en op dat van de

waarderingsgrondslagen. De beantwoording zal dienovereenkomstig in deze memorie ook bij die artikelen geschieden. Nu de leden echter in het algemeen deel van het verslag als hun mening te kennen geven dat het ontwerp als uitgangspunt voor de waarderingsgrondslagen de actuele waarde kiest, wil ik niet nalaten de juistheid van die mening reeds hier te betwisten: het uitgangspunt voor de waarderingsgrondslagen voor het ontwerp wordt gevormd door de leden 1 en 4 van artikel 384 van het ontwerp; zo worden in laatstgenoemd lid (wordt lid 1, tweede zin) de grondslagen van de verkrijgings- of vervaardigingsprijs en die van de actuele waarde naast elkaar gesteld.

De leden van de fractie der P.v.d.A. merken voorts, terecht, op dat wordt voorgesteld de huidige bepaling omtrent de segmentering van het bedrijfsresultaat niet te handhaven. Nu de richtlijn de minder ver gaande regel van de segmentering van de omzet kent – en het wetsontwerp daaraan moet worden aangepast – is inderdaad besloten het huidige artikel 335 lid 2, tweede zin, door de regel van de richtlijn te vervangen. In de memorie van toelichting is dit bij artikel 380 gemotiveerd met het oog op de internationale concurrentieverhoudingen, waarin de segmentering een gevoelig punt blijkt te zijn. Indien, zoals deze leden veronderstellen, de Europese wetgever in de toekomst van plan is tot verdere segmentering over te gaan, zal de Nederlandse wetgever zich daaraan vanzelfsprekend aanpassen. Het is echter, gelet op de ervaringen bij de onderhandelingen over de Vierde Richtlijn, niet raadzaam thans op de plannen van de Europese wetgever vooruit te lopen.

De opmerkingen door deze leden en die van de C.D.A.-fractie bij artikel 380 gemaakt, bieden de gelegenheid aldaar nader terug te komen op dit onderwerp.

Ik deel de mening van de leden der fractie van de P.v.d.A., dat het wenselijk is de voorschriften omtrent de detaillering van het jaarverslag in artikel 391 lid 2 van het ontwerp te handhaven. Voor een verder gaande aanzet tot een sociale of geïntegreerde jaarverslaggeving is dit onderwerp echter niet de juiste plaats, mede gezien de aard van de beoogde aanpassing aan de Vierde Richtlijn.

Evenals de leden van de fractie van het C.D.A. vragen die van de fractie van de P.v.d.A. naar de adviezen omtrent de accountantsbevoegdheden en de commanditaire vennootschap. Ik moge hen verwijzen naar hetgeen ik daartoe aan de eerstgenoemde leden heb medegedeeld.

De leden van de V.V.D.-fractie maken gewag van de belangstelling waarmede zij hebben kennis genomen van het wetsontwerp, de memorie van toelichting met bijbehorende stukken alsmede van de vele commentaren welke hen dienaangaande hebben bereikt.

Naar ik begrijp, stemmen zij in met de gedraglijn die zoveel mogelijk is gevolgd ten aanzien van de verhouding tussen de aanpassing aan de richtlijn en het behoud van de bestaande wetgeving. Met hen meen ik dat een richtlijn niet de aan de gang zijnde ontwikkelingen in de lid-staten van de Europese Gemeenschappen op ongewenste wijze behoort te storen.

In verband met de keuzemogelijkheden die de richtlijn biedt en hetgeen de memorie van toelichting in het algemeen vermeldt omtrent het gebruik dat daarvan is gemaakt, stellen deze leden dat het ontwerp ten aanzien van de waarderingsgrondslagen de actuele waarde tot norm verheft. Deze stelling berust evenwel op een misvatting. Zij is in tegenspraak met lid 4 (wordt lid 1, tweede zin) van artikel 384 van het ontwerp. Ook de tweede zin van lid 5 (vervangen door de eerste zin van lid 1) van dat artikel biedt haar geen grond: deze zin herinnert eraan dat de algemene bepaling van artikel 362 ook voor de waarderingsgrondslagen geldt. De leden van de fractie van de V.V.D. gaan op deze kwestie in het vervolg van het algemene gedeelte van het verslag diep in. Ik geef er de voorkeur aan hun opmerkingen dienaangaande te beantwoorden bij artikel 384, te zamen met die van de andere fracties over dit onderwerp.

De leden van de V.V.D.-fractie constateren vervolgens dat het ontwerp vaak onnodig verder gaat dan de Vierde Richtlijn. Naar mijn mening gebeurt dit verder gaan niet vaak, en zeker niet onnodig. Ik deel overigens de mening van deze leden dat tegen een vaak onnodig verder gaan dan de richtlijn bezwaren bestaan. Ik deel eveneens het betoog van de Commissie Vennootschapsrecht dat door deze leden wordt aangehaald, al geloof ik niet dat het kan worden gericht tegen artikel 391 lid 2, waarop het in concreto betrekking heeft.

Erkentelijk ben ik voor de waardering die de leden van de fractie van D'66 voor het ontwerp hebben. Met de strekking van hun betoog in de eerste alinea van hun opmerkingen stem ik in.

In de tweede alinea pleiten zij voor uitbreiding van de werkingssfeer van het ontwerp tot de eenmanszaak, de vennootschap onder firma en de commanditaire vennootschap. Bij de beantwoording van de opmerkingen van de leden der C.D.A.-fractie heb ik reeds aangegeven in hoeverre aan hun wensen voor de beide laatstgenoemde rechtsvormen wordt tegemoet gekomen. Voor het overige moet echter worden gewezen op de moeilijkheden die zich voordoen indien het ondernemingsvermogen niet of niet waterdicht is afgescheiden van het privé-vermogen van de ondernemer(s): het is de vraag, of toepassing van de voorschriften omtrent de jaarrekening op het bedrijfsvermogen dan een getrouw beeld van de financiële positie van het bedrijf kan geven. Ik moge voor deze problematiek verwijzen naar het advies van de Commissie Vennootschapsrecht over het vraagstuk van de openbaarmaking van de jaarrekening van de commanditaire vennootschap en de vennootschap onder firma¹.

ARTIKELLEN

Artikel I

Artikel 360

Het eerste deel van de vraag die de leden van de fractie van de P.v.d.A. stellen, is reeds eerder ter sprake gekomen, nl. of het wenselijk is de jaarrekeningsvoorschriften van toepassing te verklaren op stichtingen en verenigingen die gelden inzamelen voor charitatieve doeleinden. Het antwoord daarop is in het algemene deel van deze memorie gegeven.

Het andere deel van de vraag luidt of deze voorschriften tevens toepassing dienen te vinden op stichtingen en verenigingen die een bepaalde grootte overschrijden. Zowel de werkingssfeer van de Wet op de jaarrekening van ondernemingen, die aan Titel 6 van Boek 2 voorafging, als die van de Vierde Europese Richtlijn is welbewust beperkt tot de rechtspersonen met overwegend commercieel doel. De voorschriften die zij bevatten zijn daarop afgestemd; een winst- en verliesrekening komt bij voorbeeld alleen bij ondernemingen voor. Om deze reden verdient uitbreiding van de werkingssfeer van artikel 360 tot andersoortige instellingen geen aanbeveling. Wel zij in dit verband verwezen naar artikel 14 van Boek 2, waarop artikel 48 van dat boek aansluit, en voorts naar artikel 23 van de Wet ziekenhuisvoorzieningen met het daarop gebaseerde Besluit jaarrekening ziekenhuisvoorzieningen. Ook zullen vele van deze instellingen op grond van subsidievoorwaarden jaarlijks financiële verantwoording moeten afleggen. Gevreesd moet echter worden dat de veelsoortigheid van deze instellingen aan nadere detaillering van voorschriften in de trant van het onderhavige ontwerp in de weg zal staan.

Artikel 361

Naar aanleiding van de vraag van de leden van de C.D.A.-fractie over lid 4 moge het volgende worden opgemerkt. Op de topmaatschappij van de groep ondernemingen is artikel 379 lid 2 van toepassing. Op grond daarvan

¹ Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage 1976.

zal zij naar gelang van de omstandigheden moeten handelen. In beginsel zal zij de cijfers van de dochtermaatschappijen in een geconsolideerde jaarrekening opnemen, althans voor zover hun bedrijf voor zo'n consolidatie voldoende samenhang vertoont. Aangezien in het gegeven voorbeeld het door de dochtermaatschappijen uitgeoefende bedrijf in hoofdzaak het verzekeringsbedrijf is, zal volgens artikel 361 lid 4 op de inrichting en waardering van de posten der geconsolideerde rekening artikel 399 van overeenkomstige toepassing zijn. Wijkt de aard van het bedrijf van sommige dochtermaatschappijen zodanig af dat zij niet in de geconsolideerde rekening passen, dan zal de houdstermaatschappij volgens artikel 379 lid 2, slot, artikel 392 lid 1 onder h moeten toepassen. Zij zal derhalve een, al dan niet geconsolideerde, jaarrekening betreffende deze dochtermaatschappijen moeten aanbieden; op de groepsrekening die in artikel 392 lid 1 onder h is bedoeld, is artikel 361 lid 4 van toepassing.

Artikel 362

De vraag die de leden van de C.D.A.-fractie stellen betreffende de groepsjaarrekening van buitenlandse concerns met een Nederlandse dochter, maakt thans deel uit van het overleg in Brussel over de Zevende Richtlijn. Ik geef er daarom de voorkeur aan het resultaat daarvan af te wachten.

Artikel 363

Het is de bedoeling, over de ontwerp-modellen, vast te stellen bij algemene maatregel van bestuur, advies te vragen aan het Tripartiete Overleg. Ik heb er geen bezwaar tegen om de ontwerpen te publiceren en aan de Tweede Kamer over te leggen, mits de voorbereiding daartoe voldoende tijd laat.

De leden van de V.V.D.-fractie zijn van oordeel, dat artikel 363 lid 3 aanvulling behoeft met de bepaling dat het in één post samengevoegde cijfer in de toelichting van de jaarrekening moet worden uitgesplitst. Inderdaad schrijft artikel 4 lid 3 onder b van de richtlijn een dergelijke bepaling voor. Zij geldt echter alleen voor de posten die de richtlijn verlangt. Het is daarom de bedoeling dat de bepaling wordt opgenomen in de algemene maatregel van bestuur die de modellen conform de richtlijn voorschrijft.

Artikel 365

De leden van de P.v.d.A.-fractie vragen waarom afboeking van goodwill op het eigen vermogen wordt toegestaan, d.w.z. buiten de winst- en verliesrekening om.

Ondernemingen die goodwill terstond ten laste brengen van de reserves, doen dit omdat zij hierin zien een vermogensoffer dat eerder de contante waarde van verwachte winst dan een verlies ten laste van het jaarresultaat voorstelt. Het gaat in deze opvatting om een grootheid die eigenlijk noch als last op de winst- en verliesrekening thuis behoort, noch als actief op de balans, evenmin als de eigen goodwill in de zin van de contante winstcapaciteit. Uiteraard moet wel worden toegelicht, welk bedrag om welke reden ten laste van de reserves is gebracht.

Deze leden stellen vervolgens een aantal vragen over wettelijke reserves, waarvan de aard overigens nogal uiteenloopt. Deze reserves worden gevormd hetzij door winstbestemming, hetzij door omzetting van vrije reserves. Het «vrijvallen» van wettelijke reserves betekent dat de wettelijke «klem» die op deze reserves ligt wordt opgeheven, zodat zij vrij uitkeerbare reserves worden. Zowel de vorming als het vrijvallen van de wettelijke reserves moet uit de jaarrekening blijken; men zie artikel 378 lid 1 van het ontwerp. Opgemerkt zij dat voor de herwaarderingsreserve enige bijzondere regels gelden; verwezen zij naar artikel 390 leden 2-4.

Artikel 367

De conclusie van de leden der C.D.A.-fractie, dat uit de jaarrekening de bedragen van leningen verstrekt aan leden en aandeelhouders, bestuurders en commissarissen, moeten blijken, acht ik juist.

De P.v.d.A.-fractieleiden zijn van mening dat artikel 367 lid 2 op twee manieren tot verwarring zou kunnen leiden. De eerste grond daarvoor, nl. het verband met artikel 73 Boek 2, is mij niet duidelijk geworden.

De tweede grond van verwarring zou zijn dat onduidelijk is, of het lidmaatschap van coöperatieve verenigingen ook onder het begrip «deelneming» valt. Een zodanig lidmaatschap is geen deelneming, d.w.z. een aandeel voor een bepaald bedrag in een kapitaal. Men bedenke daarbij dat het lidmaatschap van een rechtspersoon in een coöperatie een ander effect heeft dan deelneming in een vennootschap. Zo zal een meerderheidsdeelneming in een vennootschap haar tot dochtermaatschappij van de rechtspersoon maken. Het lidmaatschap van een coöperatie daarentegen pleegt niet een verhouding, vergelijkbaar met die van moeder tot dochter te scheppen; veelal leidt eerder omgekeerd het lidmaatschap van vele kleine rechtspersonen tot de vorming van een grote coöperatie, die zeker niet met een dochtermaatschappij vergelijkbaar is.

Overigens zij opgemerkt dat het lidmaatschap van een coöperatie wél de uitdrukking van groepsvorming kan zijn en daardoor tot het ontstaan van groepsmaatschappijen in de zin van het ontwerp kan leiden. Het gevolg daarvan is dat de vraag of het lidmaatschap van een coöperatie deelneming is, veel van haar praktisch belang verliest.

Artikel 370

De leden van de C.D.A.-fractie achten een nadere omschrijving van de, in de memorie van toelichting gebezigde, term «deelnemingsverhouding – actief of passief» gewenst. Met een actieve deelnemingsverhouding is bedoeld dat de rechtspersoon waarvoor het voorschrift geldt, zelf deelneemt in een andere vennootschap; een passieve deelnemingsverhouding drukt uit dat een ander deelneemt in de rechtspersoon. Deze leden vragen zich voorts af, of bij lid 2 en bij artikel 375 leden 2 en 6, geen aparte plaats moet worden ingeruimd voor verplichtingen uit andere activiteiten, zoals projectontwikkeling. Artikel 381 verlangt de vermelding van financiële verplichtingen van de rechtspersoon op lange termijn. Naar mijn mening is daardoor voldaan aan het verlangen van de bedoelde leden; een bijzondere mededelingsplicht ten aanzien van projectontwikkeling wordt weliswaar niet verlangd, doch wordt daaronder wel begrepen. Voor zover behoefte aan meer bijzonderheden bestaat, zal een beroep op artikel 362 lid 4 kunnen worden gedaan.

De reden waarom de vermelding van de door hypotheek gedekte vorderingen niet uit het huidige artikel 323 is overgenomen, is – aldus kan op de vraag van de leden van de P.v.d.A.-fractie, worden geantwoord – in de memorie van toelichting te vinden. Deze vermelding wordt door de richtlijn niet voorgeschreven en past ook niet in de indeling van artikel 370. Daaraan kan worden toegevoegd dat deze vermelding op zich zelf ook niet een bijzonder inzicht geeft in de verhaalbaarheid der vorderingen in vergelijking met die van niet door hypotheek gedekte vorderingen. In hoeverre met onverhaalbaarheid van vorderingen moet worden gerekend, moet blijken uit de waardering.

Artikel 373

De leden van de C.D.A.-fractie stellen vragen over de vermelding van eigen aandelen, die zijn ingekocht met de bedoeling hen te zijner tijd weer te verkopen. Zowel de Tweede als de Vierde Richtlijn schrijft afzonderlijke vermelding voor, zij het dat de keuze tussen activering en passivering

wordt gelaten. De reden voor dit voorschrift is gelegen in het gevaar dat inkoop van eigen aandelen scheidt voor ondermijning van de waarborg die het kapitaal voor schuldeisers biedt. De Tweede Richtlijn geeft bovendien, juist met het oog op dit gevaar, de nadere voorschriften die thans in artikel 378 leden 2-4 worden opgenomen. Ik zie niet in dat door deze publiciteitsvoorschriften het publieke vertrouwen in de rechtspersoon zonder grond kan worden geschaad; zulk vertrouwen wordt pas met recht geschaad, als het genoemde gevaar zich verwezenlijkt, nadat de publiciteitsvoorschriften niet in acht zijn genomen.

Zowel deze leden, als die van de fracties van de P.v.d.A. en van de V.V.D. stellen vragen omtrent het voorschrift tot splitsing van de herwaarderingsreserve in lid 1 onder c, een voorschrift dat in de Vierde Richtlijn niet voorkomt, en waartegen ook het Tripartiete Overleg bezwaar heeft. De motivering van dit voorschrift is te vinden in de tweede helft van de eerste alinea van de toelichting op het artikel. Het voorschrift dient ertoe te voorkomen, dat verliezen op één categorie activa geleden, op de gehele herwaarderingsreserve in mindering worden gebracht. Aldus zou een verlies op voorraden de reserve, nodig voor de instandhouding van de in vaste activa geïnvesteerde productiecapaciteit, in gevaar kunnen brengen.

Het is juist, zoals het Tripartiete Overleg opmerkt, dat er verschuivingen plaatsvinden in de verhoudingen tussen de verschillende soorten activa waarin wordt geïnvesteerd. Het is mij niet duidelijk geworden waar en waarom de memorie van toelichting, zoals de leden der fractie van de V.V.D. in dit verband opmerken, zou suggereren dat dit anders is. Doen zich verschuivingen voor, dan zal dit de toepassing van de leden 3 en 4 van artikel 390 kunnen meebrengen. Evenmin vrees ik, anders dan deze leden, dat bij balanslezers het misverstand zal postvatten, dat zij door vermindering van de boekwaarde der voorraden met het bedrag der herwaarderingsreserve de aanschafprijs van dit actief zonder meer kunnen afleiden. Zou er een balanslezer zijn die zo'n misverstand koestert, dan zou achterwege laten van de splitsing trouwens slechts het misverstand verschuiven: hij zou dan menen de kostprijs van de vaste activa en de voorraden gezamenlijk te kunnen afleiden uit de aftrek van de (ongesplitste) herwaarderingsreserve van de boekwaarde van deze activa te zamen.

De leden van de C.D.A.-fractie maken vervolgens opmerkingen over het niet gestorte deel van het kapitaal dat volgens lid 2 van artikel 373 aan de passiefzijde in mindering moet worden gebracht; naar ik aanneem, is het woord «passivering» in de eerste zin van deze opmerkingen een verschrijving voor «activering». Naar wordt betoogd, zou activering de kredietwaardigheid doen toenemen. Ik kan mij de juistheid van zulk een betoog moeilijk voorstellen. Krediet pleegt pas te worden verstrekt na onderzoek van de reële financiële toestand van een onderneming. Bij zo'n onderzoek zal niet verborgen blijven dat een deel van het kapitaal niet is gestort. In elk geval moet dit uit de balans blijken, of er nu geactiveerd of gepassiveerd wordt. Wie een voorkeur uitspreekt voor activering, veronderstelt dat een kredietgever uitsluitend kijkt naar de post van het eigen vermogen.

Evenals de leden van de V.V.D.-fractie bepleiten de leden van de C.D.A.-fractie althans een uitzondering voor het geval dat de stortingsplicht op de Staat rust, waarbij de eerstgenoemde leden in het bijzonder aan de KLM denken. Naar ook elders in deze memorie wordt betoogd, meen ik dat terughoudendheid is geboden voor het scheppen van uitzonderingsposities ten behoeve van overheidsorganen die zich op het terrein van het burgerlijk recht bewegen. Nu ik niet van de goede zin van activering van niet gestort kapitaal overtuigd ben, lijkt mij zulk een uitzonderingspositie niet verantwoord. Iets anders is dat niets de rechtspersoon verhindert in de toelichting tot uitdrukking te brengen dat in dergelijke gevallen de stortingsplicht op de Staat of op een andere overheid rust.

De eerste opmerking van de leden van de P.v.d.A.-fractie betreffende de splitsing van de herwaarderingsreserve, is in het voorgaande reeds behandeld.

Naar aanleiding van de tweede vraag van deze leden deel ik mede mij te kunnen verenigen met de zienswijze van het Tripartiete Overleg dat het aanbeveling verdient, in lid 3 aan het gestorte kapitaal toe te voegen het opgevraagde deel van het niet gestorte kapitaal. In de nota van wijzigingen is deze aanvulling verwerkt.

Hetgeen de leden van de V.V.D.-fractie opmerken omtrent de splitsing der herwaarderingsreserve, heeft in het voorgaande reeds beantwoording gevonden.

Op hun tweede vraag moge ik het volgende antwoorden.

Met het Tripartiete Overleg kan ik het eens zijn dat de met de actuele waarde samenhangende vraagstukken in het algemeen dienen te worden geregeld in de algemene maatregel van bestuur ex artikel 384 lid 7. Daarbij kan ook bij voorbeeld de verstrekking van gegevens omtrent de mutaties in de herwaarderingsreserve per categorie worden voorgeschreven; dit is echter geen voldoende oplossing voor het probleem met het oog waarop de splitsing der herwaarderingsreserve wordt voorgesteld. De laatste opmerking van de leden der V.V.D.-fractie, betreffende niet volgestorte Staatsdeelname, is in het voorgaande beantwoord.

Op de eerste opmerking van de leden van de fractie van D'66 is in het voorgaande eveneens ingegaan. Met hun conclusie, vervat in de laatste zin van deze opmerking, kan ik, zoals bleek, instemmen, doch ik geef de voorkeur aan een iets andere redactie dan die welke zij opperen.

Deze leden bepleiten voorts een uitzondering op lid 3, ten aanzien van ter beurze ingekochte aandelen, die tegen de beurskoers op de balansdatum zouden kunnen worden geactiveerd. Tegen deze voorstelling pleit echter dat ook bij inkoop ter beurze de kapitaalwaarborg, al is het wellicht slechts tijdelijk, wordt aangetast, en dat het de voorkeur verdient dit in de balans tot uitdrukking te doen komen; bovendien valt economisch de waarde van rechten die de vennootschap tegen zich zelf kan uitoefenen, weg. Een beroep op artikel 362 lid 4 ter ondersteuning van activering lijkt mij dan ook niet op zijn plaats.

Gestort kapitaal kan inderdaad op termijn worden opgevraagd. Opvraging leidt dan tot vorderingen als bedoeld in artikel 370; op vermelding van de termijn van opvraging is alsdan lid 2 van dat artikel van toepassing.

Artikel 374

De leden van de V.V.D.-fractie ontwaren blijkbaar een groot verschil tussen «een duidelijke omschrijving» en een «nauwkeurige omschrijving», als vereist in lid 3. Dit grote verschil zie ik niet. Aan «nauwkeurig» geef ik in dit verband de voorkeur, omdat het hier gaat om het aangeven van de afgrenzing van de soorten voorzieningen, meer dan om het taalgebruik waarop de term «duidelijk» pleegt te zien.

Voorts maken deze leden bezwaar tegen de tweede zin van lid 3. Het is juist dat het daarin vervatte vereiste niet uit de richtlijn stamt. Het is echter met het oog op de liquiditeit van de onderneming wel van belang over de daarin verlangde gegevens omtrent de vermoedelijke duur der voorzieningen te beschikken. Met het feit dat het niet steeds mogelijk is die duur aan te geven, wordt in de tekst rekening gehouden door de beperking van het «zoveel mogelijk».

Op de vraag van de leden van de fractie van D'66 moet worden geantwoord, dat het verschil tussen de onderdelen a en b van lid 1 daarin ligt dat het in a gaat om bestaande verplichtingen en reeds geleden verliezen, en in b om het risico dat zulke verplichtingen en verliezen zullen ontstaan. Onderdeel b is dus niet overbodig naast onderdeel a, doch toegegeven kan worden dat de omschrijving van b kan worden verduidelijkt; in de nota van wijzigingen wordt daartoe een voorstel gedaan.

Ter beantwoording van de vragen gesteld door de leden van de fracties van C.D.A. en P.v.d.A. moge worden vooropgesteld dat lid 2 slechts een voorlopige voorziening voor consolidatie inhoudt, die een brug vormt tussen de bestaande wet en de Zevende Richtlijn, waaraan de wetgeving te zijner tijd moet worden aangepast en die de consolidatie tot onderwerp heeft. Daarom is, althans voorlopig, het criterium van een kapitaalpercentage gehandhaafd, en is nog niet overgegaan op bij voorbeeld een stempercentage, zulks in afwachting van de criteria die de Zevende Richtlijn zal brengen.

Vrijheid om dochtermaatschappijen buiten de consolidatie te laten, bestaat volgens het ontwerp niet: lid 2 biedt een criterium op grond waarvan mag worden afgeweken van de verplichting tot consolidatie die in beginsel bestaat. Moet op grond van deze bepaling een geconsolideerde rekening worden opgemaakt, dan zullen, om een verantwoord oordeel over vermogen en resultaat van de groep mogelijk te maken, in de regel daarin alle groepsmaatschappijen worden betrokken. Dit is echter niet steeds het geval; men denke bij voorbeeld aan de consolidatie van een deelconcern.

Heeft de rechtspersoon geen dochtermaatschappij, dan behoeft hij volgens lid 2 geen groepsjaarrekening op te nemen waarin andere groepsmaatschappijen dan dochtermaatschappijen, zoals zustermaatschappijen, zijn opgenomen – al is hij daartoe wel bevoegd. In hoeverre hieraan behoefte bestaat, is een onderwerp dat ter gelegenheid van de aanpassing aan de Zevende Richtlijn, en in het licht van de definitieve tekst daarvan, onder ogen zal worden gezien. Alsdan zal eveneens worden overwogen, of een element in de definitie van «dochtermaatschappij», nl. kapitaaldeelname, moet worden aangevuld of vervangen.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vragen ten slotte nog of het niet juister zou zijn de financiële gegevens over dochtermaatschappijen op de grondslag van consolidatie naast de groepsjaarrekening op te nemen. Deze vraag moet ontkennend worden beantwoord: indien de cijfers van een groepsmaatschappij worden opgenomen in een groepsjaarrekening, is dit een aanwijzing dat de groep een economische eenheid vormt, en dat de gegevens van een deel van die eenheid slechts een verminkt beeld kunnen geven. Lang niet altijd valt de indeling van een groep in rechtspersonen samen met de indeling in economische activiteiten; waar zo'n samenvaal niet bestaat, geeft opgaaf van vermogen en resultaat van de rechtspersoon niet een inzicht waaraan men iets heeft.

Artikel 380

Zowel de leden van de C.D.A.-fractie als die van de P.v.d.A.-fractie hebben bezwaar tegen de vervanging van de segmentatie van het bedrijfsresultaat (artikel 335 thans) tegen die van de omzet (artikel 380 wetsontwerp). De laatste vragen bovendien naar de inbreng van de Nederlandse deskundigen ter zake bij de voorbereiding van de richtlijn.

Omtrent dit laatste kan worden medegedeeld dat de Nederlandse delegatie de in de Nederlandse wet bestaande segmentatie heeft verdedigd. Zij ontving daarbij echter vrijwel geen steun van de zijde der andere lid-staten, en ook de Europese Commissie heeft ten slotte haar voorstel daartoe laten varen. Het scherpe verzet der meeste lid-staten was ontleend aan het gevaar dat juist segmentatie van het bedrijfsresultaat voor de ondernemingen in de economische strijd zou betekenen. Naar mijn oordeel is het daarom niet wenselijk de Nederlandse ondernemingen eenzijdig aan dit gevaar te blijven blootstellen. Daarbij valt te bedenken dat het amendement-Wierenga is aanvaard in de veronderstelling dat deze segmentatie binnen afzienbare tijd in de richtlijn zou worden opgenomen. Nu dit niet is geschied, bestaat er voldoende aanleiding tot vervanging van de bepaling conform de richtlijn.

Artikel 382

De tekst van de wet laat, evenals die van de richtlijn, naar mijn mening toe bij de vermelding van het gemiddelde van het aantal der werknemers gebruik te maken van manjaren. Anderzijds behoeft de vermelding van manjaren niet als enig criterium te worden voorgeschreven.

Artikel 383

Het doet mij genoegen dat de verplichting tot openbaarmaking van de bezoldiging van bestuurders de goedkeuring van de leden van de C.D.A.-fractie kan wegdragen. Nu er een nieuw, vrij ver gaand Europees voorschrift omtrent de vermelding van de bezoldiging van bestuurders en commissarissen gaat gelden, is het niet van voldoende belang om daarnaast nog een bijzonder Nederlands voorschrift ter zake van de uitsplitsing van de bezoldiging van commissarissen te handhaven. De intrekking van dit voorschrift, waaromtrent de leden van de P.v.d.A.-fractie een verklaring vragen, berust dus op de gedachte dat Nederland terughoudend moet zijn met handhaving van eigen bijzondere regels, wanneer een redelijke en voldoende Europese regeling haar intrede doet.

Artikel 384

In de beantwoording van de door de fracties gemaakte opmerkingen moge allereerst worden ingegaan op het vraagstuk van de actuele waarde.

De leden van de fracties van het C.D.A., de P.v.d.A. en de V.V.D. hebben een aantal opmerkingen gewijd aan het belangrijke vraagstuk van de waarderingsgrondslagen en de wijze waarop dit in het wetsontwerp is geregeld.

De leden van de C.D.A.-fractie wijzen de benadering van de waardering op basis van de actuele waarde af, waarbij zij zich allereerst op het standpunt stellen dat de verplichte toepassing van de actuele waarde niet door de richtlijn wordt geëist. Dit laatste is in zoverre juist dat de richtlijn de lid-staten de vrijheid laat hier zelf binnen zekere grenzen voorschriften te geven. Gegeven de reeds jarenlang bestaande praktijk in Nederland spreekt het wel vanzelf dat in het ontwerp deze bevoegdheid is uitgeoefend. Dat de Vierde Richtlijn als uitgangspunt voor de waardering en resultaatsbepaling de grondslag van de historische kosten zou kiezen, leiden deze leden waarschijnlijk af uit artikel 32 van die richtlijn. Uit artikel 33 daarvan blijkt echter dat dit niet aldus behoort te worden verstaan dat waardering op andere wijze als minderwaardig behoort te worden beschouwd: de lid-staten zijn immers vrij alternatieve waarderingsgrondslagen toe te staan en zelfs voor te schrijven, mits onder meer de verschillen met de aanschaf- of vervaardigingsprijs uit de jaarrekening blijken.

De fractie kiest voor de historische kostprijs met in de toelichting waarde-
ring op basis van actuele waarde, indien er «een beduidend verschil» is. Deze keuze geeft mij allereerst aanleiding tot de opmerking dat «waardering» van de posten geschiedt in de balans, niet in de toelichting. Deze laatste geeft, zoals uit haar benaming ook blijkt, nadere informatie, maar de balansgegevens op zich zelf mogen niet misleidend zijn, ook al zou de lezer van de jaarrekening met behulp van de toelichting op een beter spoor worden geleid. De keuze van de fractie is derhalve alleen verantwoord, indien de vermelding van de historische kostprijs in de balans nimmer misleidend is; dit zou echter een stelling zijn die naar de mening van veruit de meeste deskundigen zeker te ver gaat.

Een tweede opmerking waartoe de keuze der fractie mij aanleiding geeft, is dat de Nederlandse wetgever die haar zou volgen, een methode van waardering in de balans zou gaan verbieden, die juist sinds jaar en dag door tal van Nederlandse deskundigen is bepleit en uitgedragen – ook in internationaal verband – als beter dan de historische kostprijs, en die in de

praktijk wordt toegepast in jaarrekeningen die internationaal hoog staan aangeschreven. Nationaal en internationaal zou zulk een keuze verbazing wekken, zeker ook in de kring van de Europese Gemeenschappen waarin juist Nederland zo sterk heeft aangedrongen op opnemings van artikel 33 in de richtlijn.

De leden van de fractie achten het beroep dat de memorie van toelichting, zoals zij zeggen, in dit verband doet op het getrouwheidsvereiste van de jaarrekening ter verdediging van de grondslag der actuele waarde, onjuist. Van deze mening heb ik kennis genomen, doch ik kan daarop hier niet nader ingaan, nu zij de gronden voor dit oordeel niet aangeven.

Ten slotte vragen de leden van deze fractie nog aandacht voor de positie van de waterleidingbedrijven, van wie een aantal in de nv-vorm wordt uitgeoefend, doch andere in de vorm van een overheidsbedrijf. Daarom trent merk ik het volgende op.

Het staat de overheid vrij om voor de inrichting van haar nutsbedrijven gebruik te maken van privaatrechtelijke rechtsvormen. Daaraan kan echter moeilijk in het algemeen een argument worden ontleend ter verdediging van een bijzondere positie voor die bedrijven, als de keuze op de privaatrechtelijke vorm is gevallen. Deze keuze brengt onvermijdelijk de toepassing van andere normen mede. De vennootschapswetgeving behoort in beginsel niet te worden belast met bijzondere faciliteiten voor overheidsbedrijven in privaatrechtelijke rechtsvorm; van de gedane keuze moet men de gevolgen op zich nemen. Dat de toepassing van de actuele waarde tot inflatoire tarieven zou leiden, is naar mijn mening een misvatting. Tarieven berusten mede, zij het niet uitsluitend, op kostprijsberekening waarvoor eigen maatstaven gelden; ook bij deze kostprijsberekening pleegt de actuele waarde trouwens een meer reële basis te geven dan de historische kostprijs. Ook bij waterleidingbedrijven ontbreekt een praktijkvoorbeeld van waardering tegen actuele waarde niet, en het is niet gebleken dat dit tot hogere tarieven heeft geleid. Wel kan hier reden bestaan tot toepassing van specifieke regels wegens financiering van belangrijke kapitaalinstallaties met vreemd geld (z.g. gearing); daartegen verzet het ontwerp zich niet. Ik ben er derhalve niet van overtuigd dat er een gerechtvaardigde behoefte bestaat om voor waterleidingbedrijven in het wetsontwerp een uitzonderingspositie te scheppen.

De leden van de P.v.d.A.-fractie merken in het algemene deel van het verslag op dat volgens hen van de Vierde Richtlijn wordt afgeweken omdat als uitgangspunt bij de waarderingsgrondslagen zou worden gekozen voor de actuele waarde tegenover de historische kostprijs.

Van afwijking van de Vierde Richtlijn is reeds hierom geen sprake, omdat artikel 33 de lid-staten de bevoegdheid verleent, bepaalde alternatieve waarderingsgrondslagen toe te staan en zelfs – eventueel als enige mogelijkheid – voor te schrijven.

Overigens is het niet juist dat het ontwerp de actuele waarde als uitgangspunt kiest. Het uitgangspunt bij de waardering ligt besloten in artikel 384 lid 1 van het ontwerp; de grondslagen van waardering en bepaling van het resultaat moeten voldoen aan normen die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd.

Artikel 384 lid 5 daarvan moet mede worden gezien als de tegenhanger van artikel 368, voor zover dat voorschrijft dat in elk geval de verkrijgings- of vervaardigingsprijs uit de jaarrekening moet kunnen worden afgeleid; zie daartoe de wijziging van lid 2 van dat artikel die in de nota van wijziging wordt voorgesteld.

De fractie vraagt zich bij artikel 384 voorts af, of door de gedane keuze de harmonisatie van wetgeving in de onderscheiden landen niet in het gedrang komt. Hieromtrent merk ik op dat de richtlijn zelf in artikel 33 aangeeft wat in het belang van de harmonisatie behoort te worden verricht. Enerzijds verleent zij, zoals hierboven reeds werd uiteengezet, de lid-staten ruime bevoegdheid, anderzijds stelt zij in het belang der harmonisatie eisen bij uitoefening van die bevoegdheid: per post van de vaste activa

moet de omvang van de waarderingsverschillen in de toelichting worden getoond (vgl. artikel 368 lid 1 onder c en lid 2 onder a van het ontwerp). Overigens zou een verbod van waardering tegen actuele waarde slechts een uiterlijke schijn van harmonisatie bewerkstelligen; ook bij toepassing van het historische kostenstelsel blijven er immers essentiële verschillen van bedrijf tot bedrijf in het tijdstip van aanschaffing der produktiemiddelen, de systemen van voorraadwaardering binnen het kostprijsstelsel (zie artikel 40 der richtlijn en artikel 385 lid 2 van het ontwerp) en de gekozen methode van afschrijving.

Ten slotte vraagt de fractie van de P.v.d.A. mijn mening over het betoog en de voorstellen van het Tripartiete Overleg inzake de waarderingsstelsels. Deze voorstellen worden gesteund door de leden der fractie van de V.V.D., die in het algemene deel van het voorlopig verslag de standpunten van het Tripartiete Overleg weergeven². Naar aanleiding daarvan merk ik het volgende op.

Het Tripartiete Overleg bepleit een verplichting die inhoudt dat, bij keuze van één der stelsels in balans en winst- en verliesrekening in de toelichting vermogen en resultaat, berekend op de niet gekozen grondslag, per post worden weergegeven, tenzij de verschillen van ondergeschikte betekenis zijn (de z.g. tweesporigheid). Het grondt deze aanbeveling enerzijds op het verschil in opvattingen in de bedrijfseconomische theorie, anderzijds op de maatschappelijke ontwikkeling, de behoefte van belanghebbenden bij de jaarrekening en een internationaal groeiend gebruik. Voorop moge worden gesteld dat het ontwerp zulk een tweesporigheid allerminst verbiedt; sterker, degene die meent dat slechts daardoor een verantwoord oordeel over vermogen en resultaat kan worden gevormd, late dit, in het licht van artikel 362 lid 1, niet na – waarbij men zich overigens wel rekenschap moet geven van de vraag, of hierdoor de eveneens voor de jaarrekening vereiste duidelijkheid wordt gediend. Hetzelfde geldt, indien men van oordeel is dat het getrouwe beeld wordt verduidelijkt, wanneer in de toelichting de posten worden herrekend met behulp van bij voorbeeld koopkrachtindices, hoezeer andere ook het nut van deze operatie in twijfel trekken. Alleen, het ontwerp specificeert niet zelf zulke ver gaande eisen.

De voorstellen van het Tripartiete Overleg laten zich het best beoordelen door na te gaan, waarin de verschillen met het systeem van het ontwerp voor de praktijk liggen.

a. Wordt in een balans gekozen voor de actuele waarde, dan eist het ontwerp dat voor de posten van het vaste vermogen in de toelichting (de som van) de herwaarderingen wordt opgegeven (zie artikel 368, met de verduidelijking die de nota van wijziging in lid 2 daarvan aanbrengt). De verkrijgings- of vervaardigingsprijs van het geheel der binnen de post vallende activa moet daaruit zijn af te leiden. Dit is een eis van de richtlijn, waarvan niet kan worden afgeweken. In zoverre zal er derhalve, naar men mag aannemen, geen verschil zijn met de door het Tripartiete Overleg voorgestane tweesporigheid.

Dit laatste verlangt de tweesporigheid echter ook bij de voorraden. In het overleg over de Vierde Richtlijn is hiervan welbewust afgezien: de historische kostprijs van voorraden is een gegeven dat weinig inzicht biedt. Daarenboven laat de richtlijn ook voorraadwaardering volgens de methode van lifo, fifo en dergelijke toe, en verlangt daarvoor geen twee- of meersporigheid. Het valt niet in te zien waarom het wetsontwerp deze wel zou verlangen, nu daardoor geen zinrijke informatie verkregen.

De conclusie moet zijn dat bij de waardering tegen actuele waarde het systeem van het ontwerp voor de vaste activa gelijk is aan dat van het Tripartiete Overleg, doch dat dit laatste – naar mijn mening zonder goede zin – voor de voorraden hogere eisen aan de ondernemingen stelt.

b. Wordt in de balans gekozen voor de aanschaffings- of vervaardigingsprijs, dan eist artikel 384 lid 5 volgens het ontwerp dat, als het verschil met de actuele waarde niet te verwaarlozen is, in de toelichting nadere informatie wordt gegeven, zó dat een verantwoord oordeel kan worden gevormd. De

² Daarbij moet op blz. 4 van het voorlopig verslag het woord «een» in onderdeel a worden gelezen als: geen.

wijze waarop dit geschiedt, wordt aan de onderneming overgelaten. Het tekstvoorstel van het Tripartiete Overleg kent deze vrijheid niet: het verplicht tot inlichtingen in de vorm van opnieuw gewaardeerde balansposten. Het verschil speelt vooral een rol voor kleine ondernemingen, waarvoor een exacte herwaardering wellicht onevenredig hoge kosten medebrengt, en voor die gevallen waarin herwaardering veel problemen oplevert en tot een wellicht toch erg grove benadering zou leiden. Ook de leden van de V.V.D.-fractie vragen, evenals het Tripartiete Overleg, voor dit laatste, de aandacht, doch zij hebben daaruit niet de conclusie getrokken dat de eis der tweesporigheid voor die gevallen dan ook te ver gaat.

c. Anders dan het Tripartiete Overleg verlangt de tweede zin van artikel 384 lid 5 in bepaalde gevallen toepassing in de balans van de actuele waarde. Op deze tweede zin kom ik nog terug. Hier merk ik slechts op dat het enige verschil is dat het Tripartiete Overleg de ondernemingen hier in beginsel de keuze laat – die overigens door toepassing van artikel 362 lid 1 zal moeten worden beheerst –, terwijl het ontwerp tegen de achtergrond van dat artikel voor dit geval zelf de keuze doet. Dat betekent echter niet dat het ontwerp hier een *zwaardere* eis zou stellen, nu het Tripartiete Overleg immers verlangt dat steeds ook de actuele waarde per post moet worden weergegeven.

d. Het Tripartiete Overleg meent dat de keuze van waarderingsstelsel voor alle balansposten uniform behoort te worden vastgesteld. Het ontwerp laat hierin iets meer vrijheid, zij het dat die vrijheid wordt beperkt door de eisen die artikel 362 lid 2, eerste zin, stelt. Binnen de grenzen van deze bepaling bestaat tegen zulke vrijheid echter geen overwegend bezwaar.

e. Het Tripartiete Overleg verwijt ten slotte het ontwerp dat het zich niet uitlaat over de gevolgen van de balanswaardering voor de winst- en verliesrekening. Het ontwerp bevat daaromtrent inderdaad niet een uitdrukkelijke bepaling. Het spreekt echter vanzelf dat artikel 384 lid 1 zou worden geschonden, indien bij toepassing van de actuele waarde in de balans het resultaat op de grondslag van de historische kostprijs zou worden bepaald. Geschiedt de waardering tegen de aanschaffings- of vervaardigingsprijs, dan is er echter een wat grotere vrijheid. Daarop wijst ook de memorie van toelichting, blz. 22 bovenaan, waar zij herinnert aan het gebruik van «extra-»afschrijvingen bij verschillende ondernemingen, indien de kostprijs in niet te verwaarlozen mate van de actuele waarde afwijkt. Op dit punt is de praktijk het best gediend door het samenspel van de leden 1, 4 en 5 van artikel 384 van het ontwerp.

De voorgaande beschouwingen leiden mij niet tot de conclusie dat tegen de tweede zin van artikel 384 lid 5 van het voorlopig verslag en door het Tripartiete Overleg doorslaggevende bezwaren zijn aangevoerd. Wellicht blijkt eerder van een zeker misverstaan van de strekking van die zin. Waar het om gaat, is dat hij eraan herinnert dat bij de keuze van de waarderingsgrondslagen de allesbeheersende norm van artikel 362 lid 1 in acht moet worden genomen, een stelling die wel door niemand zal worden bestreden. De wijze waarop dit is geschied, heeft blijkbaar nogal verwarring en ongerustheid verwekt. Bij nadere overweging geef ik er dan ook de voorkeur aan het vijfde lid te laten vervallen. Wat in dezen van belang is – nl. dat niet in de laatste plaats de wijze van waardering behoort bij te dragen tot een inzicht dat een verantwoord oordeel over vermogen en resultaat mogelijk maakt – kan ook naar voren worden gebracht op een wijze die niet tot verschil van mening aanleiding zal geven, en wel door een omwerking van lid 1, waarin een verwijzing naar artikel 362 lid 1 kan worden opgenomen; dit is thans bij de nota van wijzigingen geschied. In hoeverre en onder welke omstandigheden dit behoort te leiden tot een waardering op actuele waarde, hangt af van het concrete geval, waarover uiteindelijk de rechter beslist. In verband hiermede is de tekst van artikel 384 herzien; daartoe moge worden verwezen naar de nota van wijzigingen met de toelichting daarop.

Na het voorgaande moge nog de beantwoording volgen van de overige opmerkingen der fracties.

De leden van de P.v.d.A.-fractie stellen voor in de derde tot vijfde zin van lid 2 tot een neutralere aanduiding over te gaan dan «verliezen en risico's» voor zover het belangrijke gebeurtenissen na balansdatum aangaat, zulks in navolging van het NlvRA. In de nota van wijzigingen is met deze wens rekening gehouden. Het karakter van de bepalingen verandert daardoor echter wel: zij kunnen dan niet langer als waarderingsvoorschriften worden gezien, doch worden algemene bepalingen. Het verdient dan ook de voorkeur hen in artikel 362 in te voegen, hetgeen bij de nota van wijzigingen wordt voorgesteld; wel is daarbij de derde zin van het lid op zijn plaats gehandhaafd.

De met de toepassing van de actuele waarde samenhangende vraagstukken zullen in de in lid 7 van het ontwerp aangekondigde algemene maatregel van bestuur hun regeling vinden, voor zover dat niet reeds in de wet is geschied. Het ontwerp van die algemene maatregel zal, nadat het advies daarover van het Tripartiete Overleg is verwerkt, aan de Tweede Kamer worden voorgelegd, indien de termijn van voorbereiding daartoe voldoende tijd laat.

De leden van de V.V.D.-fractie merken op dat het voorschrift van lid 2 wederom verder gaat dan de Vierde Richtlijn. Daarmede zullen zij niet doelen op de voorschriften van de eerste, tweede en derde zin van dit lid, die rechtstreeks aan deze richtlijn zijn ontleend (artikel 31 lid 1 onder c). Ook de vierde zin is conform de richtlijn, die immers verlangt dat de jaarrekening een getrouw beeld moet geven aan de situatie op de balansdatum (artikel 2 lid 3); zie ook artikel 31 lid 1 onder c, sub bb (waarbij moet worden bedacht dat de daar gebezigde term «opgesteld» niet moet worden vereenzelvigd met «opgemaakt» in de artikelen 101 en 210 Boek 2, doch ziet op het definitieve tot stand komen van de jaarrekening).

Het bezwaar van deze fractie kan zich dus slechts richten tegen de laatste zin van lid 2. Daarin is verondersteld dat, naar achteraf blijkt, de jaarrekening een onjuist beeld geeft van de situatie op de balansdatum. De jaarrekening voldoet – eveneens naar achteraf blijkt – niet aan de wettelijke eis van het inzicht dat een verantwoord oordeel over vermogen en resultaat mogelijk moet maken. De eerste vraag, door de leden van de V.V.D.-fractie gesteld, moet bevestigend worden beantwoord: de tekst van het voorstel bepaalt uitdrukkelijk dat de mededeling ten kantore van het handelsregister moet worden gedeponeerd. Voor welke grote praktische problemen de regeling de ondernemingen zou stellen, is niet duidelijk. Over de wijze waarop leden en aandeelhouders worden ingelicht, geeft het ontwerp geen bindende regel, zodat de ondernemingen daarin vrijheid wordt gelaten. Allicht zullen zij de weg kiezen die ook wordt gevolgd voor het bijeenroepen van een algemene vergadering of zullen zij een persbericht uitgeven; ook verwerking in het kwartaal- of halfjaarbericht zal dikwijls mogelijk zijn. De mededeling moet onverwijld geschieden, doch daarnaast is geen eindtermijn opgenomen, die, gezien de strekking van de regeling, ook ongewenst zou zijn. Dat een jaarrekening is vastgesteld en goedgekeurd, hoewel zij niet aan de eisen van de wet voldoet, betekent niet dat die vaststelling en goedkeuring van rechtswege ongeldig zijn: de geldigheid kan slechts in een procedure worden aangetast. Het woord «correcties» dat in de memorie van toelichting wordt gebezigd, betekent dan ook slechts dat een aanvulling op de jaarrekening is vereist, niet dat een gecorrigeerde jaarrekening wordt verlangd.

In artikel 395 wordt de mededeling inderdaad niet genoemd. Publikatie van de jaarrekening of een deel daarvan zonder vermelding van de mededeling zal echter onder omstandigheden als een onrechtmatige daad moeten worden aangemerkt.

Op grond van het bovenstaande zie ik in de beide laatste zinnen van lid 2 van artikel 384 geen zodanige gebreken dat zij mij aanleiding zouden geven daarvan af te zien. Iets anders is dat men zou kunnen overwegen de

verplichting die in de laatste zin van lid 2 is opgenomen, te zijner tijd wellicht te doen opgaan in een ruimere verplichting voor ondernemingen om financiële gebeurtenissen van belang bekend te maken, zodra daartoe aanleiding bestaat. Zoals hierboven is medegedeeld, zijn de laatste zinnen van lid 2 bij de nota van wijzigingen echter voorshands naar artikel 362 overgeplaatst. Voor wijzigingen, zoals de leden der V.V.D.-fractie subsidiair voorstellen, zie ik niet voldoende reden. Denkbaar is dat de mededeling in een advertentie in een nieuwsblad wordt verrat, of ook mondeling in een bijeengeroepen vergadering geschiedt. Daarbij passen niet min of meer strenge formele vereisten. Ook een eindtermijn past niet: het is op zijn minst denkbaar dat een omstandigheid pas na afloop van zo'n termijn wordt ontdekt, met het gevolg dat de belanghebbenden daarvan dan onkundig zouden blijven; men bedenke dat het ontwerp slechts voorschrijft dat leden en aandeelhouders omtrent het achteraf gebleken te kort schieten van de jaarrekening bericht moeten ontvangen, niet in welke vorm dat moet geschieden, en zeker niet dat dit moet geschieden in de vorm van een gecorrigeerde jaarrekening. Wel vloeit uit de tekst voort dat moet worden meegedeeld, in welk jaar het feit, dat tot de mededeling aanleiding geeft, zich heeft voorgedaan.

Ik kan me verenigen met de gedachte van deze leden dat de mededeling ook onverwijld aan de ondernemingsraad moet worden gedaan, en dat daartoe de Wet op de ondernemingsraden aanvulling behoeft. De nota van wijzigingen bevat een voorstel hieromtrent.

De strekking van de laatste opmerking van deze leden bij dit artikel – die vermoedelijk een misstelling bevat – is mij niet duidelijk geworden.

Artikel 386

De leden van de V.V.D.-fractie vragen, de uiterste beperking van de afschrijvingstermijn van de goodwill, nl. tien jaren, te laten vervallen, nu de richtlijn deze niet kent, en bepaalde bedrijfstakken, met name die met belangrijke immateriële activa, aan een langere termijn behoefte zouden hebben.

De beperking is in het ontwerp aangebracht omdat de post goodwill met wantrouwen behoort te worden gezien. Een zeer langdurige afschrijvingsperiode vergroot het bezwaar van activering. Juist ter wille van de bedrijfstakken waarop de vraagstellers het oog hebben, is in het ontwerp de normale maximumtermijn van vijf jaren verdubbeld. Zou men de begrenzing van tien jaren laten vervallen, dan zou als enig criterium voor de afschrijvingstermijn overblijven «de gebruiksduur van het activum», een criterium dat juist bij immateriële activa nauwelijks houvast biedt.

Artikel 389

De leden van de P.v.d.A.-fractie vragen de aandacht voor de mening van het Tripartiete Overleg, volgens welke de, ingeburgerde, term «intrinsieke waarde» de voorkeur verdient boven de term «netto-vermogenswaarde», die in het ontwerp wordt gebezigd. Deze laatste is in het ontwerp gekozen, omdat hij aansluit bij de terminologie van de richtlijn, waarin hij correspondeert met die in de andere talen der Gemeenschap, en waarin zijn toepassing is omschreven – al is deze omschrijving voor verbetering vatbaar –; daarentegen is het begrip «intrinsieke waarde» in het spraakgebruik niet duidelijk omlinjd. Daarbij komt dat sommigen met deze term doelen op de waarde van het vermogen inclusief de «eigen goodwill», op de wijze waarop de term «intrinsic value» in het Verenigd Koninkrijk wordt gebezigd. De term zou daarom verwarring kunnen scheppen en kan dus beter worden vermeden.

De opmerkingen waarvoor de leden van de genoemde fractie verwijzen naar het door hen bij artikel 365 gestelde, zijn aldaar beantwoord.

Vervolgens stellen deze leden, in navolging van de opmerkingen van het Tripartiete Overleg, een tweetal vragen over lid 5. De eerste daarvan is, of in het gegeven geval in plaats van op de verkrijgingswaarde niet beter op de eigen grondslagen van de deelneming kan worden gewaardeerd. Naar ik meen, schuilt hierin een misverstand. Indien de rechtspersoon op het tijdstip van eerste toepassing van artikel 389 – meestal bij de verkrijging – bij machte is de vermogensbestanddelen die in de deelneming zijn vertegenwoordigd, te waarderen op de op dat tijdstip actuele waarde, zal er gewoonlijk voldoende aanleiding toe bestaan, dit te doen; dan kan ook worden bepaald wat het bedrag is van de goodwill die boven het resultaat van die waardering voor de verkrijging van de deelneming is betaald. Is de deelneming niet zo «doorzichtig» dat zij zich voor deze waardering leent, dan kan het bedrag van de goodwill niet worden bepaald, en zal met de vermelding van de verkrijgingsprijs genoeg moeten worden genomen. Met name zal men een eventueel verschil tussen deze verkrijgingsprijs en de tegenwaarde van de deelneming op de balans van de onderneming waarin deelgenomen wordt, niet als goodwill mogen beschouwen.

De tweede vraag bij lid 5 van het ontwerp luidt, of artikel 387 lid 4 een rol bij de daar bedoelde waardering kan spelen. Deze vraag wordt bevestigend beantwoord: artikel 387 lid 4, dat tot een correctie van de verkrijgingsprijs leidt, geldt algemeen. In de nota van wijziging is een nieuwe tekst van artikel 389 opgenomen en in lid 7 daarvan is dit duidelijker tot uitdrukking gebracht.

De aftrek van verliezen en dividenden vindt in het geval van lid 5 van het ontwerp, zoals uit de tekst volgt, plaats op de boekwaarde van het voorafgaande jaar, waarbij het uitgangspunt in het algemeen de verkrijgingsprijs zal zijn geweest; vergelijk lid 1 van de nieuwe tekst.

De leden van de V.V.D.-fractie menen dat lid 3 van het ontwerp niet op de richtlijn steunt, en vragen daarom deze bepaling met lid 2 te harmoniseren. Deze opvatting is echter niet juist. «Afschrijving» van «negatieve goodwill» als spiegelbeeld van afschrijving van de goodwill zou betekenen dat het «afgeschreven» bedrag als bate op de winst- en verliesrekening zou worden verantwoord, hetgeen in strijd zou zijn met het beginsel dat winsten slechts in de jaarrekening mogen worden opgenomen, voor zover zij op de balansdatum zijn gerealiseerd (vgl. artikel 31 lid 1 onder c, sub aa van de richtlijn).

De leden van de V.V.D.-fractie stellen voor de methode van lid 5 van het ontwerp zonder beperkingen toe te laten, zoals de Tweede (vermoedelijk is bedoeld: de Vierde) Richtlijn heeft bedoeld. Het Tripartiete Overleg geeft terecht de voorkeur aan toepassing van de netto-vermogenswaarde waar dat mogelijk is. Het verschil tussen beide is dat bij toepassing van de methode van lid 5 – thans lid 7 – de goodwill in de post deelnemingen duurzaam blijft opgenomen. Dit zal een verantwoord oordeel over vermogen en resultaat bemoeilijken, zodat daaraan niet de voorkeur mag worden gegeven boven die van de netto-vermogenswaarde.

Artikel 390

De leden van P.v.d.A.-fractie vragen aandacht voor de opmerking van het Tripartiete Overleg dat het de voorkeur verdient «deze beperking» te laten vervallen, waarbij zij vermoedelijk – gezien het adres van het Tripartiete Overleg onder IV ad a, tweede alinea – doelen op artikel 389 lid 3. In de thans bij de nota van wijzigingen voorgestelde tekst is de verwijzing naar de artikelen 384 en 389 vervallen.

De leden van de laatstgenoemde fractie stellen nadere vragen omtrent de toelaatbaarheid van het z.g. gearing-adjustment en de vermindering van de herwaarderingsreserve met de latente belastingen. Het ontwerp verzet zich daartegen niet; het is echter de bedoeling op deze problematiek terug te komen in de uitvoeringsmaatregel van artikel 384 lid 7.

Artikel 391

De leden van de C.D.A.-fractie juichen de bepaling van de eerste zin van lid 2 toe en achten die van de tweede zin vooralsnog aanvaardbaar, doch vragen een aantal voorbeelden van «gewichtige belangen», op grond waarvan een rechtspersoon wordt ontheven van de verplichting tot specificatie van toekomstverwachtingen. In de memorie van toelichting wordt de ontheffing gegrond op het gevaar van voortijdige mededelingen die de rechtspersoon in het economisch verkeer kunnen schaden. Dit gevaar kan zich bij voorbeeld voordoen, wanneer plannen tot bepaalde investeringen bestaan, zoals tot overneming van andere bedrijven waarvoor de onderhandelingen nog niet zijn gevorderd, of bij voortijdige bekendmaking van plannen tot het op de markt brengen van nieuwe produkten, kortom al die gevallen waarin strategische overwegingen tot bijzondere voorzichtigheid manen. Bij de nakoming van de voorschriften die in de tweede zin van lid 2 zijn vervat, kan men zich richten naar hetgeen thans reeds goede praktijk is in jaarverslagen.

De leden van de P.v.d.A.-fractie zijn van mening dat ook aan derden recht op een jaarverslag in de Nederlandse taal moet worden toegekend. Deze wens wordt verwezenlijkt door het bepaalde in artikel 394 leden 1 en 5, jo artikel 30 lid 3 Handelsregisterwet.

Deze leden, die pleiten voor handhaving van lid 2, menen dat het artikel een bijzonder goed aanknopingspunt zou bieden voor het invoeren van sociale of geïntegreerde jaarverslaggeving. Ik herinner eraan dat dit onderwerp reeds jaren in de Sociaal-Economische Raad wordt besproken naar aanleiding van een verzoek om advies daaromtrent uit 1974 van de toenmalige Minister van Sociale Zaken. Zolang dit advies nog niet is uitgebracht, zou ik mij willen onthouden van het uiten van een mening daaromtrent.

De leden van de V.V.D.-fractie manen tot terughoudendheid met betrekking tot het vereiste van mededelingen omtrent de verwachte gang van zaken. Ik ben het met hen eens dat voorzichtigheid in dezen is geboden – het zou trouwens overbodig zijn, dit de ondernemingen op het hart te drukken –, doch men hoede zich ook voor koudwatervrees. Reeds eerder heb ik opgemerkt dat het ontwerp zich in het voorschrift omtrent specificatie – het enige waarin het bij dit onderwerp de richtlijn enigszins uitwerkt – aansluit bij hetgeen thans reeds goede praktijk is. Het is duidelijk dat toekomstverwachtingen door de onverwachte werkelijkheid kunnen worden achterhaald. Ook verlangt het ontwerp niet dat onzekere interne prognoses op tafel worden gelegd. Wel is bij nota van wijzigingen de strekking der bepaling ten aanzien van de rentabiliteit en de omzet enigszins verduidelijkt. Bij investeringen, financiering en personeelsbezetting ligt het accent op de eigen beleidsbeslissingen van de rechtspersoon – ook al spelen externe factoren een rol –, de ontwikkeling van omzet en rentabiliteit is echter in nog sterkere mate afhankelijk van omstandigheden die de rechtspersoon niet in de hand heeft, zodat daarover niet zelden moeilijk prognoses kunnen worden gegeven. In de nieuwe tekst is dit onderscheid enigszins geaccentueerd. Zeker na deze nadere verduidelijking zal tot bezorgdheid voor aansprakelijkstelling geen aanleiding bestaan, indien hetgeen wordt medegedeeld, verantwoord is op het tijdstip van de mededeling – ieder redelijk mens, en zeker een rechter, zal er rekening mede houden dat een verwachting een verwachting is, en niet een waarborg van vervulling behelst.

Ik vertrouw dat de tekstwijziging ook aanvaardbaar zal zijn voor de leden van de fractie van D'66 die zich reeds met de tekst van het ontwerp konden verenigen.

Artikel 392

Aandeelhouders van grote vennootschappen beschikken vrijwel nooit over de statuten van de vennootschappen waarin zij beleggen. Weliswaar

kunnen zij die ten kantore van het handelsregister raadplegen, doch het is nauwelijks redelijk dit van hen te vergen voor enkele kennisneming van de regeling der winstbestemming. Daarom wordt in het ontwerp – trouwens conform de zin van het huidige artikel 314 lid 1 – niet volstaan met de eis van eenvoudige verwijzing naar praktisch onbekende artikelen. Overigens behoeft een weergave, als in het artikel van het ontwerp bedoeld, niet uit een letterlijk citaat te bestaan, maar kan zij ook een samenvatting zijn.

Artikel 393

Naar aanleiding van een beschouwing over het ontwerp door prof. Van der Grinten³ stellen de leden van de fractie van de P.v.d.A. een aantal vragen omtrent de functie van de accountant en diens verklaring. Ik merk daarbij op dat de zienswijze van prof. Van der Grinten meer genuanceerd is dan uit de weergave door deze leden zou kunnen worden afgeleid. Omtrent de verklaring merkt hij bij voorbeeld nader op: «Wanneer voor het standpunt van bestuur en raad van commissarissen dat de jaarrekening aan de wet voldoet, redelijke argumenten zijn aan te voeren, moet de accountant niet als betweter optreden». De samenvatting die deze leden van de functie van de accountant geven, doet mijns inziens geen recht aan hetgeen prof. Van der Grinten daaromtrent opmerkt (onderdeel 4, in het bijzonder sub b, e en g). Met zijn beschouwingen stem ik in.

De rechtspersoon kan zijn opdracht aan een accountant te allen tijde intrekken, daargelaten de financiële gevolgen daarvan, en behoeft die intrekking niet te motiveren. Echter is aan artikel 393 lid 3 in het ontwerp een laatste zin toegevoegd, die de strekking heeft leden en aandeelhouders, en eventueel het publiek, te beschermen tegen eventuele onzuivere bedoelingen die de intrekking hebben gemotiveerd.

Op de vragen van de leden van de V.V.D.-fractie of niet een andere interpretatie aan de accountantsfunctie moet worden gegeven, en of niet aan vorm en inhoud thans stringentere eisen moeten worden gesteld, ben ik geneigd ontkennend te antwoorden. Het is mij althans niet duidelijk in welk opzicht het ontwerp tot veranderingen zou nopen. Indien daartoe toch aanleiding zou bestaan, zouden aard en inhoud daarvan toch eerst moeten worden voorbereid door discussies in de kring van accountants zelf, alsmede van hun opdrachtgevers en van gebruikers van jaarrekeningen.

In hoeverre de controle tevens het jaarverslag moet omvatten, is bepaald in artikel 393 leden 1 en 5, welke bij de nota van wijziging worden verduidelijkt.

Naar aanleiding van de eerste opmerking van de leden van de fractie van D'66 merk ik op dat, hoewel de woorden «van leden of aandeelhouders» wellicht strikt genomen als overbodig kunnen worden beschouwd, zij toch het lezen van de tekst vergemakkelijken: na de titels 2–4 komt de term «algemene vergadering» nu eenmaal niet meer zo veelvuldig voor dat de lezer van het wetboek steeds onmiddellijk zal begrijpen, wat met de term is bedoeld.

De interpretatie die deze leden aan lid 5 als mogelijkheid toekennen, kan ik niet goed volgen; op zijn minst lijkt zij mij gezocht: is er geen afwijking, dan valt er ook niet te melden, in hoeverre toch wordt afgeweken. In elk geval moet het voorstel tot schrapping van het woord «niet» worden verworpen: het is zeker niet de bedoeling dat de accountantsverklaring de onderwerpen omschrijft, met betrekking waartoe de jaarrekening wél aan de wet voldoet, of bij voorbeeld vermeldt dat zij voor 90% aan de wet voldoet. Wel heb ik mede in de opmerkingen van deze leden aanleiding tot verduidelijking van de tekst van lid 5 gevonden.

De voorschriften van het Burgerlijk Wetboek omtrent de jaarrekening zullen zijn vervat in titel 8 van Boek 2 daarvan, inclusief de uitvoeringsvoorschriften. De omschrijving in lid 5, en in het nieuwe artikel 999 Rv. komen derhalve op hetzelfde neer.

³ De jaarrekening en de Vierde EEG-richtlijn, Deventer 1981, blz. 35 e.v.

Artikel 394

Overeenkomstig de wens van de leden der P.v.d.A.-fractie is lid 1 aangevuld met een bepaling omtrent de dagtekening van de vaststelling en goedkeuring der jaarrekening.

Een verplichting tot nederlegging van een verzoek tot dispensatie lijkt mij niet op haar plaats: pas de eventuele inwilliging daarvan is van belang voor het publiek. Iets anders is natuurlijk, of de rechtspersoon onder omstandigheden niet de redenen die aan zo'n verzoek ten grondslag liggen, behoort openbaar te maken; daaromtrent kan echter moeilijk een precieze wettelijke regel worden vastgesteld.

Aan een termijn voor de nederlegging van de dispensatie bestaat weinig behoefte: de rechtspersoon immers maakt het zich zelf het gemakkelijkst, indien hij zo spoedig mogelijk nederlegt. Hier bestaat ook niet het belang dat aan de termijn voor nederlegging van de jaarrekening is verbonden, en dat uit artikel 1001 Rv. eerste lid (nieuw) blijkt.

Met het bovenstaande is tevens antwoord gegeven op de opmerkingen van de leden van de V.V.D.-fractie bij dit artikel, welke dezelfde strekking hebben als die van de leden van de P.v.d.A.-fractie.

Artikel 395

Met de opmerkingen van de leden van de fracties van de P.v.d.A. en de V.V.D. ontleend aan het adres van het NlvRA, kan ik instemmen; het artikel is dienovereenkomstig aangevuld.

In het adres van de waterleidingsmaatschappijen, strekkend tot «het creëren van uitzonderings-, c.q. ontheffingsmogelijkheden conform artikel 395 e.v.» moet in plaats van 395 kennelijk worden gelezen: 396. De opmerkingen waartoe de vraag van de leden der V.V.D.-fractie mij bij dit adres en bij dat van het Algemeen Verbond Bouwbedrijf aanleiding geven, worden daarom hierna bij dat artikel gemaakt.

Ten slotte maken de leden van de V.V.D.-fractie nog enige opmerkingen over lid 2 van artikel 395. Ik deel niet hun mening dat dit lid afwijkt van artikel 49 van de richtlijn. Artikel 49 bepaalt dat de verkorte versie van de jaarrekening niet vergezeld gaat van de verklaring van de accountant, maar dat wel moet worden vermeld of bij de eigenlijke jaarrekening een goedkeurende verklaring met of zonder voorbehoud is gegeven dan wel of er geen goedkeurende verklaring is gegeven. Het eerste deel van de weergegeven richtlijn-bepaling is overgenomen in de tweede zin van lid 2, het tweede deel wordt door de derde zin van dat lid uitgevoerd: de accountant is tot afgifte van de mededeling verplicht, doch – en dat is de waarborg die de derde zin van lid 2 bevat – hij kan daaraan de beperkingen toevoegen die hij dienstig acht tot bescherming van degenen aan wie de beknopte jaarrekening of het uittreksel wordt aangeboden.

Lid 2 heeft niet betrekking op elke informatie uit de jaarrekening, doch slechts op openbaarmaking van gedeeltelijke of beknopte jaarrekeningen; voor de vrees waaraan de leden der V.V.D.-fractie uiting geven, bestaat derhalve geen grond.

Artikel 396

Op de eerste vraag van de leden van de P.v.d.A.-fractie moet worden geantwoord dat de vermelding van de reserve van artikel 365 lid 3 volgens de tekst van artikel 396 niet achterwege mag blijven: deze reserve maakt deel uit van de reserves bedoeld in artikel 373 lid 1, onder d; van opnemings van de posten van artikel 373 in de gepubliceerde balans geeft artikel 396 geen ontheffing. In de nota van wijzigingen is de tekst in dit opzicht verduidelijkt.

Besloten vennootschappen die het bank- of verzekeringsbedrijf uitoefenen, zijn van de vrijstellingen van artikel 396 uitgesloten; zie de aanhef. Voor het

overige is er onderscheid tussen de grenzen die dit artikel trekt en die welke het huidige artikel 213 inhoudt. Daar echter de grenzen van artikel 396 lid 1 van het ontwerp veel lager zijn gesteld dan die van artikel 214 thans, zal er praktisch wel geen verschil zijn: het is niet waarschijnlijk dat de kleine bv's van artikel 396 obligaties of certificaten aan toonder hebben uitgegeven.

De leden van de V.V.D.-fractie hebben bij het vorige artikel nog opmerkingen gemaakt naar aanleiding van een tweetal adressen; bij dat artikel heb ik behandeling bij artikel 396 toegezegd.

Hoe men ook over de redelijkheid van het verzoek van de waterleiding-maatschappijen tot het scheppen van extra uitzonderingen en ontheffings-mogelijkheden moge oordelen, voor inwilliging vatbaar is het niet. Inwilliging zou in strijd zijn met de richtlijn; de publikatieplicht is een gevolg van de keuze van de rechtsvorm en moet als zodanig worden aanvaard.

De leden van de V.V.D.-fractie brengen bij artikel 395 ook het adres van het Algemeen Verbond Bouwbedrijf ter sprake. Voor mijn mening betreffende de berekening van het gemiddelde aantal werknemers moge ik verwijzen naar mijn antwoord bij artikel 382.

De leden van de V.V.D.-fractie pleiten vervolgens voor de redelijkheid van een ontheffing van de verplichting tot openbaarmaking van salarissen van bestuurders van middelgrote besloten vennootschappen. Ook dit staat de richtlijn niet toe: zie artikel 47 lid 3, aanhef en sub b). Hetzelfde geldt vanzelfsprekend voor de gedachte om voor de bouwbedrijven het omzet-criterium te verhogen door het in artikel 396 lid 1 onder b genoemde bedrag te hunnen behoeve te verviervoudigen.

Artikel 399

De vraag die de leden van de C.D.A.-fractie stellen, heeft naar ik begrijp dezelfde strekking als die zij mij bij artikel 361 hebben voorgelegd, of is daaraan nauw verwant. Ik meen dat mijn antwoord bij dat artikel ook voor de thans gestelde vraag kan dienen. Hetzelfde geldt voor de vragen die de leden van de V.V.D.-fractie bij dit artikel ontlenen aan het adres van het Verbond van Verzekeraars in Nederland.

Artikel 400

Op de vraag van de leden der C.D.A.-fractie welke bepalingen in de plaats treden van de afdelingen 3 en 4 van Titel 8 moet worden geantwoord dat dit de bepalingen zijn die De Nederlandsche Bank NV uit hoofde van artikel 11 van de Wet toezicht kredietwezen vaststelt voor de balans en winst- en verliesrekening van kredietinstellingen (en eventueel de ondernemingen en instellingen van artikel 30 van die wet). De vrijstellingen van artikel 11 lid 2 van de Wet toezicht kredietwezen hebben betrekking op bepaalde voorzieningen. Zij wijken af van artikel 374 lid 3 van het ontwerp; daar dit artikel echter in afdeling 3 van Titel 8 van Boek 2 staat, geldt deze bepaling krachtens lid 2 van artikel 400 niet voor de bedoelde instellingen.

Artikel 403

In antwoord op de desbetreffende vraag van de leden der P.v.d.A.-fractie kan worden geantwoord dat in de besprekingen in het kader van de Raad der Europese Gemeenschappen over het ontwerp der Zevende Richtlijn de Nederlandse delegatie pleit voor het behoud van artikel 57 van de Vierde Richtlijn. Immers, alleen indien deze bepaling wordt gehandhaafd, kan op nationaal niveau worden beslist over het lot van artikel 403. De voorganger van dit artikel – artikel 38a van de Wet op de jaarrekening van ondernemingen – is indertijd op sterke gronden in de wetgeving opgenomen: niet alleen was er het kostenargument, dat nu nog wel zwaarder weegt dan toen, ook is het gemotiveerd met het argument dat de jaarrekening van een

te consolideren dochtermaatschappij weinig inzicht kan geven en zelfs misleidend kan zijn. Het is van belang dat deze argumenten t.z.t. opnieuw door de Nederlandse wetgever kunnen worden getoetst; het oordeel van de Sociaal-Economische Raad – dat trouwens met geringe meerderheid tot stand kwam – is hierbij niet doorslaggevend.

Naar aanleiding van de opmerkingen van de leden der V.V.D.-fractie deel ik het volgende mede. In artikel 403 is indertijd de term «dochtermaatschappij» opgenomen ter aanpassing aan het begrip «afhankelijke vennootschappen» dat in artikel 57 van de Vierde Richtlijn is gebezigd. Dit begrip is nader omschreven in het ontwerp van de Zevende Richtlijn, waar het corresponderende met wat in het wetsontwerp als dochtermaatschappij wordt aangeduid. Intussen echter hebben de besprekingen over de Zevende Richtlijn ertoe geleid het begrip «afhankelijke vennootschap» te laten vervallen: voor de definities komt in de plaats een omschrijving van de vennootschappen waartoe de consolidatieplicht zich uitstrekt. In het licht hiervan is het inderdaad verantwoord de term «dochtermaatschappij» in artikel 403 te vervangen door «tot een groep behorende rechtspersoon» nu in lid 1 onder c voor de vrijstelling de opstelling van een groepsjaarrekening wordt vereist. Aldus blijft de coördinatie met de Zevende Richtlijn in haar nieuwste versie behouden. De nota van wijzigingen behelst dienovereenkomstig een voorstel tot vervanging van «dochtermaatschappij» door «tot een groep behorende rechtspersoon».

Artikel II

Artikel 76

De leden van de V.V.D.-fractie vrezen dat de definitie van dochtermaatschappij in dit artikel zal leiden tot een verplichting tot opnemings in een geconsolideerde rekening van ondernemingen waarover de houdster geen zeggenschap heeft. Er zij op gewezen dat uit artikel 379 lid 2 die consequentie niet voortvloeit: ook voor zulke gevallen geeft deze bepaling het alternatief van artikel 392 lid 1 onder h.

Intussen wordt bij de nota van wijzigingen voorgesteld de definitie van dochtermaatschappij zodanig te veranderen, dat de gevallen waarop in het bijzonder het rapport van de Raad van Nederlandse Werkgeversverbonden van 29 januari 1981, bijlage 6, het oog heeft, zich niet meer zullen voordoen.

Artikel III

Artikelen 999–1002 RV

De leden van de V.V.D.-fractie achten het onduidelijk of een niet goedgekeurde of niet vastgestelde jaarrekening die overeenkomstig artikel 394 lid 2 openbaar wordt gemaakt, voor de ondernemingskamer kan worden aangevallen. In de memorie van toelichting, blz. 46, zesde alinea, voorlaatste zin, is reeds aangegeven dat de laatste zin van het eerste lid van artikel 1001 mede ziet op deze jaarrekeningen; in de nota van wijzigingen is dit door schrapping van het woord «nog» verduidelijkt. Hieraan doet niet af dat volgens artikel 1002 derde lid een bevel van de ondernemingskamer het besluit tot vaststelling of goedkeuring vernietigt: dit geldt uiteraard slechts, indien er zulk een besluit is. Voor de ondernemingskamer kan niet geprocedeerd worden over de correcties van artikel 384 lid 2 (wordt artikel 362 lid 6); de opsomming van artikel 999 is uitputtend.

Het is juist dat een ontheffing als bedoeld in de artikelen 58, 101 en 210 Boek 2 het bestuur niet ontslaat van de verplichting tot het uitbrengen van een jaarverslag aan de algemene vergadering: daarin kan dan tevens verantwoord worden afgelegd van de redenen die tot de ontheffing hebben geleid. Maar zulk een jaarverslag behoeft inderdaad op de in het voorlopig verslag genoemde grond niet te worden openbaar gemaakt.

De leden van de V.V.D.-fractie delen vervolgens mede dat zij een aanbeveling van het Nederlands Instituut van Registeraccountants onderschrijven, welke ertoe strekt het incident van het verhoor van de registeraccountant op te nemen en te regelen in een afzonderlijke afdeling en aan de ondernemingskamer de verplichting op te leggen om diens motivering in haar uitspraak mee te wegen.

Voor het eerste bestaat, naar ik meen, vooralsnog onvoldoende aanleiding. In het ontwerp wordt al bepaald dat de accountant in de gelegenheid moet worden gesteld over de in de eis genoemde onderwerpen te worden gehoord: de wijze waarop dit geschiedt, kan aan het beleid van de ondernemingskamer worden overgelaten.

Ook lijkt het mij niet aan te bevelen dit college te verplichten zich expliciet uit te laten over de overwegingen die de accountant tot zijn standpunt hebben geleid. Uiteraard is het voor de ondernemingskamer van groot belang van diens deskundige mening kennis te nemen, maar, aangezien de procedure niet tegen hem wordt gevoerd, komt een beoordeling van zijn opinie in de procedure niet aan de orde. De taak van de ondernemingskamer is, een met redenen omkleed oordeel over de kwaliteit van de jaarrekening in kwestie te geven, niet, om over de jaarrekening heen een discussie met de accountant aan te gaan.

De fout in de vijfde regel van artikel 999, die door de leden der fractie van D'66 is opgemerkt, is in de nota van wijzigingen hersteld.

Ook de tweede opmerking van deze leden heeft tot wijziging van het ontwerp geleid. Daarbij is echter niet de uitspraak van de ondernemingskamer van 10 april 1980, NJ 1981, 49 gevolgd. Daargelaten de vraag of de ondernemingskamer onder het geldende recht anders had kunnen beslissen, de weg die zij koos, is voor het komend recht niet ideaal. In de eerste plaats betekent vernietiging van de jaarrekening dat niet slechts de jaarrekening zoals die is vastgesteld of goedgekeurd, waardeloos wordt verklaard, doch ook de opgemaakte jaarrekening. Daartoe bestaat geen goede grond, omdat geenszins is komen vast te staan dat in de jaarrekening zelf een defect schuilt. Het is wenselijk dat vaststelling en goedkeuring van een jaarrekening waarover in strijd met de wet geen accountant zijn oordeel heeft gegeven, niet geldig zijn, maar het heeft geen zin het bestuur te verplichten een nieuwe jaarrekening op te maken. Vervolgens verdient nietigheid van de vaststelling en goedkeuring de voorkeur boven vernietigbaarheid. Waarom zou de wet een belanghebbende dwingen, eerst de vernietiging van de jaarrekening of haar vaststelling en goedkeuring te vorderen? Waar het om gaat, is dat aan de vaststelling en goedkeuring onder de gegeven omstandigheden geen consequenties mogen worden verbonden, en dat een belanghebbende de rechtspersoon rechtstreeks tot naleving van diens verplichting moet kunnen dwingen.

Dienovereenkomstig is bij de nota van wijzigingen een nieuw lid aan artikel 393 toegevoegd, waarin het bovenstaande is neergelegd. Daarbij lette men erop dat een «verklaring van oordeelsonthouding» een echte verklaring is, ook in de zin van dit lid. Voorts is ook aan artikel 394 een lid toegevoegd, dat belanghebbenden de bevoegdheid toekent, naleving van de verplichting tot openbaarmaking te eisen.

Vervolgens stellen de leden van de fractie van D'66 vragen over de gang van zaken, indien de algemene vergadering vaststelling en goedkeuring weigert. Een probleem ontstaat dan, indien het bestuur – of, bij een «structuurvennootschap» de raad van commissarissen – niet tot herziening conform de opvattingen van de algemene vergadering bereid is. Komt aan deze laatste, zoals bij de «gewone» naamloze en besloten vennootschap het geval is, de bevoegdheid tot vaststelling toe, dan is het probleem oplosbaar: zij kan de jaarrekening immers naar haar inzichten gewijzigd vaststellen. Bij de voorgestelde tekst moet echter een impasse worden toegegeven, indien in een structuurvennootschap de goedkeuring wordt onthouden: de algemene vergadering kan de jaarrekening niet wijzigen, de raad van commissarissen, wil het niet altijd. Daarom wordt in de nota van

wijzigingen in de geest van het voorstel van deze leden voorgesteld, de tweede zin van het eerste lid van artikel 1001 aan te vullen met de zinsnede: of de weigering van goedkeuring.

Enige bezwaren uiten de leden der fractie van D'66 ook tegen artikel 1002 van het ontwerp. Het eerste bezwaar lijkt mij niet gegrond. De dagvaarding moet vermelden in welk opzicht de jaarrekening enz. herziening behoeft, hetgeen – zoals niet zelden voorkomt – een aantal punten kan omvatten. De ondernemingskamer kan enige daarvan toewijzen, andere afwijzen. Daarbij sluit de eerste zinsnede van het artikel aan. Dat deze een onjuiste indruk wekt omtrent de verhouding tussen dagvaarding en bevel zie ik niet in, evenmin dat dit anders zou zijn indien het eerste lid zou aanvangen met de woorden «Bij toewijzing van de vordering».

De keuze van het woord «omtrent» in de laatste zinsnede van het tweede lid is juist, daar het ook omvat de eventuele verplichting tot wijziging of verwerping indien de aan de algemene vergadering voorgelegde jaarrekening niet aan het bevel voldoet. Met de gedachte dat het zesde lid beter vóór het derde kan worden geplaatst, kan ik instemmen; de nota van wijzigingen bevat daartoe het voorstel.

Het is inderdaad niet geheel juist, althans niet erg gelukkig de term «vernietiging van de jaarrekening» te bezigen, daar vernietiging tenminste in het nieuwe Burgerlijk Wetboek slechts in verband met rechtshandelingen pleegt te worden gebruikt. Een besluit (tot vaststelling of goedkeuring) is wel zo'n rechtshandeling die kan worden vernietigd. Het ontwerp sluit zich, evenals de huidige wet, daarmee aan bij het juridisch spraakgebruik. Het ontgaat mij waarom het ontwerp dienaangaande niet duidelijk zou aangeven wat er eigenlijk gebeurt. Door de vernietiging van vaststelling en goedkeuring blijft een, door het bestuur, opgemaakte jaarrekening over, die materieel geenszins van onwaarde behoeft te zijn, doch kan dienen als grondslag van de verbeterde jaarrekening; om dit beter te doen uitkomen, is bij de nota van wijzigingen de term «de jaarrekening na herziening» gebezigd.

Vaststelling en goedkeuring van een jaarrekening zijn rechtshandelingen die juridische gevolgen kunnen hebben; zo is het besluit tot bestemming van de winst daarvan afhankelijk. Vernietiging ontnemt in beginsel aan deze gevolgen de grondslag; vandaar dat wet en ontwerp deze vernietiging uitdrukkelijk vermelden.

Een besluit tot vaststelling van het jaarverslag en de overige gegevens van artikel 392 heeft zodanige rechtsgevolgen niet, zodat aan een bepaling daaromtrent geen behoefte bestaat.

Het is mij niet gebleken dat de praktijk behoefte heeft aan de mogelijkheid om de in het vijfde lid bedoelde termijn meer dan eens te verlengen. Men mag aannemen dat de ondernemingskamer redelijk kan begroten welke termijn nodig is, maar dan is het ook wenselijk dat de organen van de rechtspersoon met bekwame spoed aan het werk gaan. In artikel 101 van Boek 2 BW bestaat aan het woord «eenmaal» geen behoefte, omdat daar uit de wet zelf een maximumtermijn, nl. elf maanden, voortvloeit.

Artikel VIII

Artikel 31a Wet op de ondernemingsraden

In antwoord op de vragen van de leden der fracties van C.D.A. en P.v.d.A. merk ik op, dat het de voorkeur verdient, niet langer met het begrip «volledige jaarrekening» te werken, maar ook in de Wet op de ondernemingsraden uit te gaan van de jaarrekening volgens Titel 8 van Boek 2 BW. Een balans en een staat van baten en lasten volgens artikel 14 van dat Boek gelden niet als een jaarrekening in de zin van de Wet op de ondernemingsraden; zij kunnen wel in aanmerking komen als «vervangende gegevens» in de zin van lid 4 van artikel 31a volgens de regels die zijn opgenomen in het Besluit verstrekking financiële informatie aan ondernemingsraden. Dit besluit zal nog aan de nieuwe tekst van artikel 31a worden aangepast.

Voor de categorie rechtspersonen waarop artikel 403 van Boek 2 BW van toepassing zal zijn – en waarop thans artikel 343 van dat boek van toepassing is – bestaat veeleer behoefte aan de aanvullende groepsgegevens; zie in deze geest ook artikel 3 lid 3 van het bovengenoemde besluit.

Deze behoefte zal trouwens evenzeer bestaan, indien artikel 403 niet van toepassing is, hoewel de ondernemer tot een groep van ondernemers behoort. Dit alles kan echter bij nadere overweging thans beter en duidelijker worden geregeld in lid 3 van artikel 31a zelf dan in artikel 3 lid 3 van het besluit, en wel in aansluiting aan de tweede zin lid 3 van het wetsartikel. In de nota van wijzigingen wordt daartoe een voorstel gedaan.

Artikel IX

De leden van de C.D.A.-fractie moge ik naar aanleiding van hun eerste vraag verwijzen naar de nota van wijzigingen, waarbij in lid 6 een wijziging van het woordt «kredietinstellingen» wordt voorgesteld. De term «inrichting» betekent de indeling van de jaarrekening in de door de wet verlangde posten, zulks tegenover de waardering van activa en passiva, de bepaling van het resultaat en de bijzondere gegevens die de toelichting moet vermelden.

De leden van de V.V.D.-fractie betogen in de eerste plaats dat de regeling van de inwerkingtreding, zoals die bij strikte interpretatie uit de richtlijn zou voortvloeien, de ondernemingen zeer ongelegen zou komen. Met dit betoog kan ik mij verenigen. Op het vraagstuk ben ik reeds ingegaan in het algemene gedeelte van deze memorie naar aanleiding van een vraag van de leden van de fractie der P.v.d.A. Hiernaar moge ik verwijzen, en tevens naar de voorstellen die met betrekking hiertoe in de nota van wijzigingen ten aanzien van artikel IX worden gedaan.

De tweede opmerking van de leden der V.V.D.-fractie heeft dezelfde strekking als die van de leden der C.D.A.-fractie bij dit artikel. Het hierboven gegeven antwoord moge ook voor hen gelden. De term «inrichting van de jaarrekening» omvat niet alles wat in de afdelingen 3, 4 en 5 van Titel 8 Boek 2 BW, volgens het ontwerp is vevat; daaronder vallen bij voorbeeld niet algemene bepalingen als die van artikel 374, leden 1 en 2.

Dezelfde leden wensen vermelding in artikel 400 lid 2 van artikel 11 van de Wet toezicht kredietwezen, omdat anders niet zou kunnen worden beoordeeld of het daar genoemde model qua rechtsgeldigheid wel gelijkwaardig is aan bepalingen in titel 8 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. Aan enig probleem van beoordeling van de rechtsgeldigheid van het model komt men echter juist bij de voorgestelde tekst van artikel 400 niet toe.

Artikel 370 lid 2, waaromtrent deze leden in verband met artikel 400 lid 2 in onzekerheid verkeren, bevat zeker een voorschrift tot afzonderlijke vermelding.

In het antwoord op de tweede vraag van de leden der V.V.D.-fractie is al ingegaan op een dergelijke vraag ter zake van de betekenis van de term «inrichting» tegenover de overige bepalingen van de afdelingen 3–5 van titel 8. Wat daar is opgemerkt, geldt ook hier.

Ten aanzien van kredietinstellingen vestigen de leden der V.V.D.-fractie ten slotte nog de aandacht op de artikelen 318 lid 2, 328 lid 6, 329 lid 3 en 335 lid 4 van de tegenwoordige wet. Voor zover de onderwerpen waarop die artikelen betrekking hebben, niet in artikel 11 lid 2 van de Wet toezicht kredietwezen zijn genoemd, vallen zij onder de uitzondering van artikel 400 lid 2. Wel is aan dit lid bij de nota van wijzigingen nog een uitzondering op artikel 392 lid 1 onder i toegevoegd.

Nadere bestudering en commentaren hebben nog aanleiding gegeven tot het voorstellen van een aantal andere veranderingen dan die welke reeds in deze memorie worden aangekondigd. Zij zijn in de nota van wijzigingen opgenomen en afzonderlijk toegelicht.

De Minister van Justitie,
J. de Ruiter